

Andrzej Michalik*

Prosta spółka akcyjna jako nowa forma prawna w sektorze ekonomii społecznej¹. Część 2

[Simple Join Stock Company as a New Legal Form in Social Economy Sector. Part 2]

Abstract

The simple join stock company is a new form of company operating since 2019. By introducing this form, the legislator wanted entrepreneurs starting their business activity in the sector of new technologies to choose it as an alternative to other forms defined in the Commercial Companies Code. The subject of the article is an attempt to answer the question whether this form can be an alternative to social cooperatives or limited liability companies operating in the social economy sector. In the article, the author describes the process of establishing it, management structures, protecting the interests of its members from the perspective of the social economy sector.

Keywords: simple join stock company, social cooperative, social economy sector.

Zmiana struktury organów wykonawczych i kontrolnych w prostej spółce akcyjnej a efektywność zarządzania podmiotem

Zgodnie z art. 300⁵² k.s.h. ustawodawca daje akcjonariuszom zakładającym PSA możliwość wyboru modelu zarządzania podmiotem – między *dualistycznym* i *monistycznym*. W tym pierwszym przypadku ma on na myśli zarząd jako organ obligatoryjny oraz radę nadzorczą jako fakultatywny organ nadzoru. Nowością, która nie występuje w żadnej innej spółce, jest powołanie do życia rady dyrektorów. Ma ona pełnić zarówno funkcje

* **Andrzej Michalik** – dr nauk prawnych, adiunkt w Wyższej Szkole Społeczno-Ekonomicznej w Gdańsku.

¹ Pierwszą część artykułu opublikowano w numerze 4/2022/64, ss. 110–120.

nadzorcze, jak i zarządcze. Wadą tego rozwiązania jest to, że już na etapie tworzenia umowy założyciele muszą wybrać strukturę zarządzania PSA. Trudno od nich oczekiwać, by już na początku procedury zdecydowali, który system byłby dla ich spółki bardziej korzystny. Co ważniejsze, ustawodawca nie dał możliwości zmiany struktury organizacyjnej spółki na mocy uchwały walnego zgromadzenia, które mogłoby podjąć taką decyzję w trakcie jej prowadzenia. Należy to uznać za istotne ograniczenie możliwości rozwoju spółki, zwłaszcza w sektorze ekonomii społecznej, gdzie osoby rozpoczynające taką aktywność dopiero poznają rynek i z uwagi na dużą dynamikę sektora mogą wypracować stosowny model zarządzania podmiotem w trakcie jego działalności².

W systemie dualistycznym wprowadzenie fakultatywności istnienia rady nadzorczej jest dobrym rozwiązaniem. Tutaj to akcjonariusze decydują, czy powinna być powołana. W przypadku spółki *non profit* składającej się z przedstawicieli organizacji pozarządowej lub fundacji ma ona kluczowe znaczenie, pozwala bowiem na kontrolę decyzji zarządu, jeśli zaś chodzi o spółki zakładane przez osoby fizyczne, jej powołanie staje się zbędne – co ogranicza biurokrację, gdyż kontrola organizowana jest *ad hoc* podczas jej funkcjonowania.

Swoboda działań organów wykonawczych w obu modelach jest bardzo duża. Jej ograniczenia mogą natomiast wynikać zarówno bezpośrednio z umowy, jak i uchwały akcjonariuszy. W takim przypadku to akcjonariusze mogą podejmować stosowne działania (wskazując nakazy lub zakazy określonego zachowania) nie tylko na początku realizowania zadań przez spółkę, ale także w trakcie jej prowadzenia. Są one wiążące dla członków organów zarządczych, a ich nieprzestrzeganie może prowadzić do odwołania z pełnionej funkcji oraz odpowiedzialności odszkodowawczej. Nie mogą one iść zbyt daleko, bo prowadziłyby to do odebrania kompetencji tym organom. Treść normy zawarta w art. 300⁵³ k.s.h. ma istotne znaczenie dla podmiotów z sektora ekonomii społecznej, tutaj bowiem interes jej członków wydaje się najważniejszy, a wobec ograniczenia kompetencji zarządu lub rady dyrektorów przez umowę spółki lub uchwałę akcjonariuszy – mają oni pewność, że jest on w pełni chroniony.

² M. Bieniak, Komentarz do art. 300⁵² kodeksu spółek handlowych. Warszawa 2020. Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrthe4tmnroobqalrvgu2dsobqhaza> [dostęp: 28 grudnia 2021].

Nie oznacza to jednak, iż akcjonariusze działający przez walne zgromadzenie mają zawsze rację, a ich decyzje służą dobru spółki. Władze organów, tj. zarządu lub rady dyrektorów oraz rady nadzorczej, na mocy art. 300⁵⁴ k.s.h. zobowiązane są podejmować działania opierające się na staranności i lojalności wobec spółki. Tym samym, gdy nie zgadzają się oni z powyższą uchwałą, zobowiązani są podjąć działania ją uchylające – kierując wniosek chociażby do sądu celem usunięcia z porządku prawnego właściwej uchwały. Wspomnianą wcześniej lojalność rozszerzono także w art. 300⁵⁵ k.s.h., który statuuje, że członek organu zarządzającego jest zobowiązany ujawnić sprzeczność interesów nie tylko z własnym interesem, ale również z interesem jego najbliższych, wymienionych enumeratywnie w art. 300⁵⁵ § 1 k.s.h. Dzięki temu rozwiązaniu możliwe jest podjęcie przez pozostałych członków organów działań niwelujących jego negatywne skutki. Poza tym zakazuje się również ujawniania tajemnic spółki po zakończeniu mandatu oraz podejmowania działań sprzecznych z interesem spółki, za które można uznać pracę w innych podmiotach bez zgody spółki. Jest to utrudnione w przypadku organów jednoosobowych – wówczas osoby pełniące te funkcje zobowiązane są do przekazania stosownej informacji radzie lub walnemu zgromadzeniu. Nie stoi to na przeszkodzie uszczegółowieniu zakazu w umowie o pracę. Pozwala to indywidualnie dopasować takie rozwiązanie do potrzeb organizacji i jej specyfiki³.

Kadencyjność organów wykonawczych może być kształtowana dowolnie przez umowę założycielską PSA. Jej zapisy swobodnie regulują długość kadencji, określając ją w latach obrotowych lub w inny sposób, na przykład w latach kalendarzowych. Powinno się unikać powoływania członków organów na czas nieokreślony, gdyż w takim wypadku konieczność wyboru nowego składu jest zdecydowanie utrudniona. Członkowie organów zarządzających mogą również utracić mandat przed zakończeniem jego kadencji. Następuje to w wyniku śmierci, odwołania lub złożenia rezygnacji. W tym ostatnim przypadku – zgodnie z art. 300⁵⁶ § 6 k.s.h. – po rezygnacji ostatniego członka następuje zwołanie walnego zgromadzenia. Problematyczne wydaje się, gdy rezygnację składa w tym samym czasie kilku członków zarządu, który wówczas jest tym ostatnim, lub gdy

³ K. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, Komentarz do art. 300⁵⁵ kodeksu spółek handlowych, Legalis, <https://sip.legalis.pl/documentview.seam?documentId=mjxw62zogi3damzzgaydamjoobqaxalrvgu2d-sobqha4a> [dostęp: 28 grudnia 2021 r.].

w umowie wskazuje się inny organ jako odpowiedzialny za powołanie lub odwołanie członków zarządu. Takie sytuacje trzeba przewidzieć już na etapie planowania umowy, co może być dość kłopotliwe, podobnie jak wielokadencyjność. Przy tworzeniu umowy należałoby ograniczyć liczbę kadencji w organie. To ważne dla podmiotów działających w sektorze ekonomii społecznej, by każdy z członków mógł aktywnie uczestniczyć w ich pracach i nie dochodziło do prób zawłaszczenia organizacji.

Szeroki zakres działania spółki oraz powołanie wieloosobowego zarządu często utrudnia prowadzenie spraw spółki. Jako właściwe ocenić można wprowadzenie na mocy art. 300⁵⁷ § 2 k.s.h. komitetu organu, którego zadaniem jest przygotowanie i wykonanie uchwał. To ważne – zwłaszcza na tym etapie działalności spółki, gdy realizuje ona wiele złożonych projektów o charakterze gospodarczym lub społecznym, co jest charakterystyczne dla spółek *non profit*. Tutaj okolicznością sprzyjającą takim działaniom jest możliwość powołania w skład komitetu innej osoby, spoza spółki, z głosem doradczym (§ 3). W podmiotach z sektora ekonomii społecznej będzie to najczęściej przedstawiciel partnera gospodarczego lub społecznego, co pozwala na szybsze i sprawniejsze zrealizowanie stawianego przed spółką projektu.

Nie bez znaczenia w tej sytuacji pozostaje również sposób podejmowania decyzji przez sam organ. Uchwała może być podjęta jedynie wówczas, gdy wszyscy jego członkowie zostali właściwie zawiadomieni. Ponadto w przypadku organów nadzoru, jeśli są one powołane, podjęcie uchwały zgodnie z art. 300⁵⁸ § 2 k.s.h. następuje w obecności co najmniej 50% składu. Dobrą praktyką odpowiadającą potrzebom przedsiębiorców jest możliwość podejmowania decyzji za pomocą środków komunikacji elektronicznej lub na piśmie. Taki zapis pozwala na przyspieszenie procesu podejmowania decyzji. Wymaga to bezwzględnej liczby głosów, przy czym w umowie istnieje możliwość zwiększenia tego poziomu głosów lub zdefiniowania innej większości, np. 2/3 lub 3/4 liczby głosów, przy których podejmowane jest rozstrzygnięcie przez organ. Ma to znaczenie, gdy mogą mieć one istotny wpływ na kierunki rozwoju organizacji. Zaznaczyć należy, że w przy jednakowej liczbie głosów głos wiążący należy do prezesa lub innego członka organu – na mocy art. 300⁵⁸ § 4 k.s.h.⁴

W sprawach prowadzenia spółki innym ograniczeniem jest również art. 300⁶⁴ § 1 k.s.h., który wskazuje, że wszyscy członkowie zarządu upraw-

⁴ Ibidem.

nieni są do prowadzenia spraw spółki. Powoduje to, iż koordynowanie podejmowanych przez nich czynności prawnych wpływających na kierunki rozwoju spółki staje się coraz trudniejsze. Aby unikać takich okoliczności, można określić w umowie lub regulaminie ich zakres. Jeśli chodzi o PSA z sektora ekonomii społecznej, najlepiej oprzeć się na kryterium doświadczenia i wiedzy – przyporządkowując je do konkretnego zakresu obowiązków członka zarządu lub dyrektora wykonawczego. Wskazać należy, że uprawnienie do reprezentacji ma bardzo szeroki charakter i obejmuje czynności sądowe oraz pozasądowe.

Ustawodawca wskazał też, że sposoby składania oświadczenia woli w imieniu PSA powinny być zawarte w umowie. Ma to istotne znaczenie dla działania podmiotu na rynku, dotyczy bowiem prowadzenia działalności gospodarczej i zawierania umów. Dobrym rozwiązaniem dla PSA funkcjonujących na rynku ekonomii społecznej jest wyznaczenie spraw, w których może być ono składane przez prezesa zarządu, oraz wskazanie, że w innych sprawach stosowne uprawnienia posiadają dwaj członkowie organu. Powinno się unikać wyznaczania prokurenta, ponieważ zazwyczaj spółki tego typu nie są duże i nie ma sensu przekazywania tych uprawnień osobom spoza zarządu.

Poza organem zarządzającym podmiotem w PSA istnieje możliwość fakultatywnego powołania rady nadzorczej. Zgodnie z art. 300⁶⁸ § 1 k.s.h. składać się ona powinna z minimum trzech osób, przy czym umowa może określać większą liczbę jej członków w przedziale liczbowym, np. od trzech do sześciu. Ustawodawca nakazał, aby rada nie mogła liczyć mniej niż trzech członków. W takim przypadku po odwołaniu lub ustąpieniu członka zarząd powinien na mocy art. 300⁸⁰ w zw. z art. 300⁸⁴ § 1 k.s.h. zwołać walne zgromadzenie – celem podjęcia stosownych działań. Wybór na członka organu odbywa się w głosowaniu tajnym. Pozwala to na obiektywizm i zapewnienie pełnej transparentności wyboru. Oczywiście ustawodawca dał możliwość uregulowania wyboru i odwołania członków organu w umowie. Tutaj dobrą praktyką jest wskazanie określonej grupy akcjonariuszy czy zdefiniowanie podmiotu spoza nich, który wyłoni kandydata lub go odwoła. Może być to dobrym rozwiązaniem w spółkach *non profit*, gdzie założycielami są stowarzyszenia, fundacje lub jednostki samorządu terytorialnego⁵.

⁵ A. Kozieł, Prosta spółka kapitałowa. Komentarz do art. 300⁶⁸, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrvqg3tkmboobqxlrvgu2dsobrguya> [dostęp: 27 grudnia 2021].

Organ ten prowadzi nadzór polegający na ciągłym monitorowaniu działań zarządu. Szczególnie dotyczy to prawidłowości i rzetelności sprawozdań oraz wniosków o podział zysków. Zgodnie z art. 300⁶⁹ § 4 k.s.h. ich uszczegółowienie następuje w umowie spółki. Podmioty działające w sektorze ekonomii społecznej, które zdecydują się na jego wprowadzenie, mogą tutaj dookreślić chociażby: konieczność wyrażenia zgody na określone czynności zarządu mające wpływ na sytuację ekonomiczną PSA, obowiązek konsultacji w istotnych dla spółki sprawach, wymóg cyklicznych posiedzeń czy formy prowadzenia kontroli bieżących. Takie zapisy można również zastąpić uchwałą rady, zwłaszcza w zakresie obowiązku wyrażenia jej zgody na określone czynności podejmowane przez zarząd. Należy to ocenić pozytywnie, ponieważ w trakcie prowadzenia działalności powinno się wdrażać stosowne mechanizmy, których nie można było przewidzieć na początku funkcjonowania. Dodatkowo rada lub jej członkowie podejmują wszystkie czynności samodzielnie, co zwiększa jej skuteczność. Są uprawnieni do sprawdzania dokumentów oraz żądania wyjaśnień od członków organów i pracowników. Wskazać jednak trzeba, że najważniejsza jest w tym aspekcie ścisła współpraca pomiędzy organami zarządczymi i nadzorczymi, bez której może dochodzić do konfliktów w organizacji, co utrudnia uzyskanie przez nią przewagi konkurencyjnej na rynku⁶. Poza tym ustawodawca przewidział również dla rady możliwość zwołania walnego zgromadzenia na mocy art. 300⁸⁴ § 2 k.s.h. – co wzmacnia jej pozycję względem zarządu – czy art. 300¹⁰¹ k.s.h., pozwalający temu organowi zaskarżać uchwały walnego zgromadzenia⁷. Nie powinno się zapominać również o możliwości delegowania członków rady do pracy w strukturach zarządu na czas nie dłuższy niż 3 miesiące. Następuje to szczególnie w momencie ich zawieszenia, rezygnacji, co uniemożliwia prawidłowe wykonywanie obowiązków przez ten organ.

Konkurencyjnym sposobem zarządzania PSA w porównaniu do modelu dualistycznego jest model monistyczny. Łączy on w jednym organie – tzw. radzie dyrektorów – osoby odpowiedzialne za uprawnienia nadzorcze (tzw. dyrektorów niewykonawczych) i osoby zarządzające (tzw. dyrektorów wykonawczych). Gdy rozpatruje się to rozwiązanie, pierwszą

⁶ R. Stefanicki, *Rada nadzorcza. Uwagi w kierunku wzmocnienia pozycji w spółkach kapitałowych*, „Prokuratura i Prawo”, 2020, 2, s. 8.

⁷ A. Kozieł, *Prosta spółka kapitałowa. Komentarz do art. 300⁷¹*, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrvqg3tkmboobqalrvgu2dsobrgyza> [dostęp: 27 grudnia 2021].

jego zaletą wydaje się umożliwienie szybkiej wymiany informacji oraz brak konieczności zwołania dodatkowego organu celem realizacji funkcji nadzorczych⁸. Zdaniem części doktryny taka konstrukcja prawna powinna być wprowadzona także w innych spółkach kapitałowych, natomiast ustawodawca nie zdecydował się na takie działania – co można uznać za odpowiedni krok z uwagi na obawy przed zdestabilizowaniem systemu działalności spółek⁹.

Zgodnie z art. 300⁷³ k.s.h. w spółce możliwe jest również niewyodrębnianie kompetencji poszczególnych dyrektorów. Wówczas taki model spółki bliższy jest modelowi dualistycznemu w układzie organów: zarząd i walne zgromadzenie, bez powołania rady nadzorczej. Taki zapis ustawowy ma jednak swoje ograniczenie. W PSA działających w sektorze ekonomii społecznej może dojść do zatarcia funkcji nadzoru realizowanych przez radę, co w PSA istniejącej jako spółka *non profit* wpływa na mniejsze angażowanie się w jej rozwój organizacji pozarządowych, samorządu i przedsiębiorców.

Przywołany wyżej przepis daje możliwość utworzenia organu jednoosobowego. Wówczas to akcjonariusze pełnią rolę nadzorczą. Co prawda w takim układzie dyrektor może korzystać z pomocy pracowników w funkcjonowaniu podmiotu, jednak ten model PSA również nie powinien być wdrażany w sektorze ekonomii społecznej – z tej choćby racji, że lepiej tam są postrzegane podmioty, w których decyzje podejmowane są kolegialnie. Należy zadbać o to, aby w umowie spółki wskazać liczbę dyrektorów w radzie oraz określić ich maksymalną liczebność – wskazując również zadania i zakres odpowiedzialności dyrektorów wykonawczych i niewykonawczych.

Kompetencje rady dyrektorów obejmują kierowanie sprawami spółki, reprezentowanie spółki oraz nadzór nad jej działalnością. Oznacza to bardzo szeroki zakres kompetencji, które muszą być ściśle dookreślone na etapie tworzenia umowy spółki, co stanowi istotne ograniczenie tego modelu.

Prowadzenie spraw spółki dotyczące aspektów wewnętrznych określa art. 300⁷⁵ k.s.h. Nakłada on taki obowiązek na wszystkich dyrektorów, niezależnie od ich klasyfikacji przez umowę spółki. Nie jest to rozwiąza-

⁸ A. Sobiech, M. Sobiech, Prosta spółka akcyjna – o potencjalnych atrybutach nowej spółki kapitałowej, „Doradztwo Podatkowe. Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych”, 2021, 4, s. 38.

⁹ Zob. P. Dzierżak, Prosta spółka akcyjna – mnożenie bytów ponad potrzebę czy właściwe remedium na problemy przedsiębiorców?, „Monitor Prawa Handlowego”, 2016, nr 2, s. 39.

nie polecane dla spółek z sektora ekonomii społecznej, ponieważ może zakłócać szybki proces podejmowania decyzji. Z uwagi na elastyczność zarządzania podmiotem możliwe jest wskazanie osób odpowiedzialnych za poszczególne sprawy, co wydaje się dobrą praktyką w przypadku tej grupy przedsiębiorców. Można to zrobić nie tylko przez umowę, ale co ważniejsze – również przez uchwalenie stosownego regulaminu. Pozwala to na podział zadań w trakcie jej aktywności, co ma kluczowe znaczenie zwłaszcza ze względu na dużą dynamikę sektora i szybkie reagowanie na zmiany przez organy spółki, a to podnosi jej konkurencyjność. Dodatkowo możliwe jest utworzenie komitetu rady, składającego się z dyrektorów wykonawczych do realizacji konkretnego projektu, który uznaje się za gremium operacyjne. Podmioty działające w sektorze ekonomii społecznej powinny stosować to rozwiązanie jedynie wówczas, gdy istnieją na rynku od dłuższego czasu i realizują dużą liczbę zadań; w przeciwnym razie może dochodzić do rozdzielenia zarządzania podmiotem, co wpływa na jego efektywność i kwestie nadzoru. Zauważyć można, że podział kompetencji nie zwalnia pozostałych dyrektorów z obowiązku dbania o interesy spółki i wzajemnej kontroli swoich decyzji.

Drugim obszarem działalności rady dyrektorów jest reprezentacja spółki na zewnątrz. Tutaj art. 300⁷⁸ k.s.h. wskazuje możliwość składania oświadczeń woli przez dwóch dyrektorów lub dyrektora i prokurenta. Właściwą praktyką wydaje się dookreślenie tej kwestii w umowie. W związku ze specyficnością sektora, zwłaszcza w spółkach *non profit*, warto włączyć tu rozwiązanie dotyczące składania oświadczeń woli w istotnych sprawach przez dyrektora wykonawczego i niewykonawczego, szczególnie gdy dotyczy to spraw o strategicznym znaczeniu dla spółki. Zakres reprezentacji jest bardzo szeroki, obejmuje bowiem zarówno czynności sądowe jak pozasądowe. Ustawodawca zastrzegł bezpośrednio, że dyrektor niewykonawczy może na mocy art. 300⁶⁰ § 1 k.s.h. zawrzeć umowę z firmą audytorską – gdzie podstawą jest uchwała dyrektorów niewykonawczych – oraz reprezentować PSA w konflikcie z dyrektorem wykonawczym na podstawie art. 300⁷⁹ § 1 i 4 k.s.h., co wiąże się bezpośrednio z pełnieniem przezeń funkcji nadzorczych w spółce.

Rada sprawuje również nadzór nad funkcjonowaniem spółki. Zgodnie z art. 300⁷⁶ k.s.h. możliwe jest sprawowanie nadzoru przez dyrektorów niewykonawczych lub powołanie komitetu dyrektorów. To rozwiązanie jest korzystne w sytuacji, gdy podmiot wykonuje złożone zlecenia lub wystąpił określony problem, który wymaga dogłębnego zbadania, a następnie

przedstawienia stosownej informacji całemu gremium. Zakres uprawnień komitetu obejmuje badanie dokumentów oraz pozyskanie informacji od pracowników i dyrektorów wykonawczych. Dodatkowo ustawodawca przyznał prawo do indywidualnej kontroli dyrektorowi niewykonawczemu na analogicznych zasadach jak członkowi rady nadzorczej¹⁰.

Komitety rady muszą być kolegialne i składać się z dyrektorów pełniących jedynie określoną funkcję. W przeciwieństwie do tych powoływanych przez zarząd – w systemie dualistycznym zakazany jest udział w nich innych osób, nawet z głosem doradczym; sprawia to, że nie powinno się włączać w proces decyzyjny osób spoza spółki, co znacząco ogranicza zastosowanie tego rozwiązania w spółkach *non profit*.

Z uwagi na swoistość sektora ważnym atutem jest wprowadzenie do składu rady dyrektorów osób o odpowiednich kwalifikacjach. O ile ustawodawca nie wskazuje tego wprost, dla podwyższenia konkurencyjności firmy warto zrobić to w umowie spółki – podkreślając chociażby: doświadczenie zawodowe, staż pracy, poziom wykształcenia czy szczególne kwalifikacje, np. znajomość sektora ekonomii społecznej. Oczywiście, by należycie zadbać o bezpieczeństwo spółki, należy w umowie zawrzeć również warunki odwołania takiej osoby z zajmowanego stanowiska – wskazując choćby, na jakich zasadach można to zrobić. W przypadku specyfiki sektora ekonomii społecznej istnieje możliwość wpisania do umowy, że działania takie mogą podejmować np. dyrektorzy niewykonawczy¹¹.

Dyrektor może być odwołany w każdym czasie na mocy uchwały walnego zgromadzenia. W tym jednak wypadku – w przeciwieństwie do innych spółek – art. 300⁷⁴ k.s.h. nie nakłada na odwołanego obowiązku złożenia wyjaśnień. Takie rozwiązanie jest nie do końca zrozumiałe, ponieważ pozyskane informacje wydają się niezbędne dla dalszego prowadzenia spraw spółki. W związku z powyższym istotne jest wprowadzenie odpowiedniego zapisu w umowie spółki – podobnie jak dookreślenie uzasadnienia uchwały czy wskazanie terminu, w którym można złożyć stosowny wniosek¹².

¹⁰ M. Bieniak, Komentarz do art. 300⁸² kodeksu spółek handlowych. Warszawa 2020. Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrthe4tmnrroobqxaalrvgu2dsnzygm3q> [dostęp: 28 grudnia 2021 r.].

¹¹ K. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, Komentarz do art. 300⁷⁶ kodeksu spółek handlowych, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damzzgaydamjoobqxaalrvgu2dsobrrha3a> [dostęp: 28 grudnia 2021].

¹² A. Koziół, Prosta spółka kapitałowa. Komentarz do art. 300⁷⁴, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrvqg3tkmboobqxaalrvgu2dsobrg42q> [dostęp: 27 grudnia 2021].

Podsumowując, wskazać należy, że obydwie modele nakładają na członków wszystkich organów obowiązki staranności i lojalności. Ma to istotne znaczenie zarówno dla ochrony interesów spółki jak i jej akcjonariuszy, niedochowanie bowiem tego warunku staje się podstawą dochodzenia roszczeń nie tylko od spółki, ale też od z całego majątku członków organu.

Dodatkowo przepisy wskazują, że działania sprzeczne z interesami spółki nie tylko członków organów, ale także członków ich rodzin wymienionych w art. 300⁵⁵ k.s.h. – powinny być zgłaszane władzom spółki. Ustawodawca poszedł dalej, nakładając na członków organów obowiązek zachowania w tajemnicy wszystkich aspektów jej działalności także po wygaśnięciu mandatu. Jest to kluczowe dla sektora ekonomii społecznej, ponieważ w dodatkowy sposób zabezpiecza przed obniżeniem jej konkurencyjności na rynku. Członkowie organów mogą co prawda podjąć aktywność w innych podmiotach jako doradcy, ale wymaga to zgody organu, który powołał taką osobę. Jest to szczególnie ważne w spółkach *non profit*, gdzie dla rozwoju i rejestracji podmiotu wymagana jest specjalistyczna wiedza, którą dysponuje wąska grupa osób. Udział członków organów innych spółek, mających stosowne doświadczenie, jest możliwy, ale pod warunkiem, że nie jest bezpośrednią konkurencją dla spółki macierzystej.

Ważną zmianą jest możliwość prowadzenia spraw spółki za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Zarówno w modelu dualistycznym, jak i monistycznym pozwala to przyspieszyć proces podejmowania decyzji, co ma wpływ na zwiększenie ich konkurencyjności przez szybsze reagowanie na zmiany zachodzące na rynku.

Członkowie organów kontrolnych w obu modelach mają szeroki zakres uprawnień: mogą weryfikować dokumentację, a także prowadzić rozmowy z pracownikami i członkami organów wykonawczych. Ma to istotne znaczenie w podmiotach ekonomii społecznej, których akcjonariusze mogą prowadzić szerszą kontrolę, zwłaszcza gdy w skład tych ostatnich wchodzi fundacje, stowarzyszenia lub jednostki samorządu terytorialnego.

Analizując normy prawne, można wskazać na pewne cechy, które pozwalają określić, jaki model zarządzania PSA powinna wybrać spółka *non profit*, a jaki PSA założona przez akcjonariuszy chcących prowadzić działalność gospodarczą. W pierwszym przypadku bardziej skuteczny wydaje się model dualistyczny, charakteryzujący się przede wszystkim: jasnym

rozdzieleniem organów wykonawczych od nadzorczych oraz możliwością swobodnego umownego kształtowania składu zarządu, kompetencji organów czy sposobu reprezentacji spółki. Dobrą praktyką jest możliwość powoływania komitetu zarządu do realizacji konkretnych projektów oraz wprowadzenie doń osób spoza spółki – z głosem doradczym. Mogą być to przedstawiciele organizacji pozarządowych lub jednostek samorządu terytorialnego, gdy są partnerami danego projektu. Jest to gremium operacyjne wypracowujące konkretne rozwiązania i udział takiej osoby ma kluczowy wpływ na realizowane przez nie zadania.

Odmienną koncepcję zarządzania prezentuje model monistyczny. Jest on przeznaczony raczej dla spółek osób prowadzących typową aktywność gospodarczą, chociażby po opuszczeniu spółdzielni socjalnej. Przemawia za tym połączenie organu wykonawczego z organem nadzoru. Rada dyrektorów wpływa na szybszy przepływ informacji i bieżące reagowanie na zmiany na rynku. PSA w tym modelu może co prawda istnieć jedynie w formie rady z dyrektorami wykonawczymi, ale w przypadku podmiotów sektora ekonomii społecznej lepszym rozwiązaniem wydaje się zachowanie także dyrektorów wykonawczych, ponieważ pozwala to na podział kompetencji i sprawniejsze ich realizowanie. Istnieje również możliwość powołania komitetów, tak jak w modelu dualistycznym, jednak tutaj nie ma możliwości włączenia do nich osób z zewnątrz, co chroni organizację przed wpływem informacji.

Wybór formy prawnej modelu zarządzania zależy od specyfiki jej działalności. Akcjonariusze powinni pamiętać, aby forma zapewniała odpowiednią ochronę ich interesów ekonomicznych.

Efektywność sposobów ochrony interesów akcjonariuszy i spółki

Jednym z najważniejszych mechanizmów ochrony zarówno interesów spółki, jak i jej akcjonariuszy są uprawnienia wynikające z posiadania akcji i przypisanych im uprawnień. Przede wszystkim na mocy art. 300⁸⁵ k.s.h. akcjonariusz lub akcjonariusze reprezentujący co najmniej jedną dwunastą ogólnej liczby głosów lub ogólnej liczby akcji mają prawo do zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia oraz umieszczenia określonych spraw w porządku obrad. Pozwala to na poinformowanie pozostałych

akcjonariuszy o niewłaściwych decyzjach zarządu, co w podmiotach ekonomii społecznej z uwagi na ich swoistość ma szczególne znaczenie.

W trakcie posiedzenia tego organu akcjonariusz ma prawo żądać od zarządu wszelkich informacji na temat zadań realizowanych przez spółkę, a ten zobowiązany jest mu ich udzielić. Istnieje co prawda możliwość odmówienia tych informacji – z powołaniem się na dobro spółki – wówczas jednak przysługuje mu na mocy art. 300⁹⁷ § 2 k.s.h. prawo wniesienia stosownego odwołania do sądu rejestrowego celem nakazania udzielenia stosownych informacji¹³. Rozszerzeniem tych uprawnień jest indywidualna kontrola akcjonariusza wynikająca z art. 300²⁴ k.s.h. Norma ta daje każdemu akcjonariuszowi w każdym czasie, wraz z upoważnioną osobą, prawo do pełnej kontroli działalności spraw spółki. Obejmuje ono nie tylko pozyskanie informacji, ale również prawo do przeglądania ksiąg i przygotowania bilansu na jego potrzeby. Zarząd może nie udzielić takiej osobie prawa do ich uzyskania, jednak wówczas stosowne rozstrzygnięcie podejmuje nie sąd, lecz akcjonariusze w wyznaczonym terminie miesiąca.

Prawo do kontroli jest uzupełnione przez posiadanie akcji uprzywilejowanych wskazanych w umowie spółki. Spółka ma prawo do wyemitowania akcji przyznających chociażby uprawnienia w zakresie możliwości odwołania członków zarządu czy szerszej kontroli. W przypadku spółek działających w sektorze ekonomii społecznej należy pamiętać, aby przyznane uprawnienia nie miały na celu kontroli nad kierunkami rozwoju podmiotu.

Spółka zobowiązana jest przepisami prawa do wypłaty dywidendy uprawnionym akcjonariuszom. Dodatkowo umowa spółki na mocy art. 300¹⁷ k.s.h. może nałożyć na zarząd obowiązek wypłaty zaliczki na poczet dywidendy. Z jednej strony pozwala to na przekazanie części zysków akcjonariuszom, co w sektorze ekonomii społecznej ma istotne znaczenie z uwagi na stosunkowo szybką konieczność pozyskania kapitału przez akcjonariuszy. Naraża to jednak podmiot na utratę środków, dlatego dobrym rozwiązaniem wydaje się tutaj norma art. 300¹⁷ k.s.h. i art. 300²² k.s.h., które nakładają obowiązek zwrotu odpowiednio zaliczki i dywidendy, przy czym w tym ostatnim przypadku odpowiedzialność rozciąga się nie tylko na akcjonariusza, ale również i na członków organu solidarnie, chyba że

¹³ M. Bieniak, Komentarz do art. 300⁹⁸ kodeksu spółek handlowych, Warszawa 2020, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrthe4tmnroobqalrvgu2dsobsg44q> [dostęp: 28 grudnia 2021].

nie ponoszą winy. Odnieść się również tutaj można do czasu przedawnienia, który dla członków organu wynosi trzy lata. Zgodnie z art. 300²² § 4 k.s.h. w przypadku akcjonariusza wiedzącego o nienależnej wypłacie nie jest ona zakreślona czasowo, co świadczy o szerszej ochronie interesów spółki, a przez to jej pozostałych akcjonariuszy, do których zastosowanie mają również zapisy testu wypłacalności zawarte w k.s.h.¹⁴

Innym mechanizmem chroniącym zarówno akcjonariuszy, jak i samą spółkę jest test bilansowy. Zgodnie z art. 300¹⁵ § 2 k.s.h. określa on, jakie są warunki wypłacenia dywidendy i jakiej kwoty nie wolno przekroczyć. Wskazuje on ponadto, że kwotę na wypłatę dywidendy należy pomniejszyć m.in. o niepokryte straty czy akcje własne. Dodatkowo zobowiązuje on władze spółki do utworzenia kapitału zapasowego. Uzupełnieniem testu bilansowego jest test wypłacalności zdefiniowany w art. 300¹⁵ § 4 k.s.h. Wymusza on na zarządzie lub radzie zablokowanie wypłat dywidendy w sytuacji, gdy ma to wpływ na zdolność do wykonywania wymagalnych zobowiązań pieniężnych w terminie sześciu miesięcy od dnia dokonania wypłaty. Takie podwójne zabezpieczenie sprawia, że spółka dysponuje kapitałem na inwestycje i kontynuuje aktywność gospodarczą na rynku. Zadać powinno się pytanie, czy ten czas jest wystarczający, czy może lepiej byłoby zastosować okres roczny – jak to przewidziano w pierwotnych zapisach ustawy¹⁵.

Zdematerializowanie akcji w PSA pozwala także na szerszą ochronę interesów spółki niż dotychczas. Przede wszystkim wynika to z konieczności ujawnienia w odpowiednim rejestrze ich danych. Pozwala to na pełną transparentność akcjonariuszy, a dzięki temu daje władzom spółki możliwość przewidzenia, kto będzie brał udział w walnym zgromadzeniu – w tym także szeroki zakres dostępu do informacji o nim.

Spółka prowadząca działalność gospodarczą realizuje ją poprzez składanie ofert i zawieranie umów zarówno w wersji tradycyjnej, jak i elektronicznej. Zgodnie z art. 300⁶¹ k.s.h. na podmiocie ciąży obowiązek umieszczenia na pismach i zamówieniach informacje o firmie, siedzibie, adresie, danych KRS, numeru NIP i kapitału akcyjnego. Wpływa to na zwiększenie wiarygodności podmiotu w oczach partnerów gospodar-

¹⁴ T. Okos, *Założenia reformy kodeksu spółek handlowych w zakresie projektowanej prostej spółki akcyjnej (PSA) – wybrane zagadnienia* [w:] J. Helios, W. Jedlecka, A. Kwieciński (red.). *Prawo wobec wyzwań przyszłości. Wybrane problemy teoretycznoprawne i dogmatycznoprawne*, Wrocław 2019, s. 171.

¹⁵ A. Koziół, *Prosta spółka kapitałowa. Komentarz do art. 300¹⁵*, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrvqg3tkmboobqxalrvgu2dsnzgga2a> [dostęp: 27 grudnia 2021].

czych, chroniąc jednocześnie spółkę przed obniżeniem jej konkurencyjności. Ma to szczególne znaczenie w PSA z sektora ekonomii społecznej, które często nie są postrzegane jako przedsiębiorcy, lecz jako organizacje pomocowe. Oczywiście, iż niedopełnienie takiego obowiązku pociąga za sobą negatywne konsekwencje dla organizacji; tym samym pozytywnie powinno się ocenić fakt, że niedopilnowanie tego przez zarząd nakłada na jego członków – na mocy art. 595 k.s.h. – grzywnę do 5000 zł¹⁶.

Poza tym piastunowie organów zarządzających odpowiadają również za podanie fałszywych danych w oświadczeniach potwierdzających wniesienie wymaganych wkładów. Celem tego rozwiązania zdefiniowanego w art. 300¹²³ k.s.h jest zapewnienie, aby spółka faktycznie posiadała mienie przeznaczone na kapitał początkowy wskazane w umowie spółki lub mienie, które powinno zostać wniesione na pokrycie nowej emisji zgodnie z uchwałą i emisji akcji lub też umowami o jej objęciu. Ma to zabezpieczyć spółkę przed niedoborem kapitału oraz być odzwierciedleniem wysokości kapitału akcyjnego ujawnionego w rejestrze do wysokości wkładów. Odpowiedzialność piastunów w tym zakresie pozostaje jednak kwestią sporną. Wykazuje ona w pewnym aspekcie cechy odpowiedzialności deliktowej, gdyż jest wynikiem działania bezprawnego i zawinionego – niezależnie od stosunku prawnego łączącego wierzyciela spółki z członkiem organu zarządzającego. Samo roszczenie nie zmierza do minimalizowania szkody, a jego przesłanką nie jest ani powstanie szkody w majątku spółki lub jej wierzyciela, ani tym bardziej powiązanie kauzalne między złożeniem fałszywego oświadczenia a zaistnieniem zobowiązania. W związku z tym członkowie organów zarządzających odpowiadają za cudzy dług, odpowiedzialność pełni zaś funkcję gwarancyjną i represyjną¹⁷. Zakreślony czas odpowiedzialności wynosi trzy lata od daty wpisania PSA do rejestru. Nie można z tego rozwiązania skorzystać, gdy PSA nie została zarejestrowana; tym samym akt rejestracji wydaje się jedną z najważniejszych czynności prawnych ciążyących na jej założycielach celem ochrony ich interesów¹⁸.

¹⁶ K. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, Komentarz do art. 300⁶¹ kodeksu spółek handlowych, Warszawa 2020, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damzgzgdamjooobqxlrvgu2dsobrg3q> [dostęp: 28 grudnia 2021 r.].

¹⁷ Więcej na temat odpowiedzialności piastunów organów zarządzających PSA wynikającej z art. 300¹²³ k.s.h. można znaleźć [w:] P. Ochmann, Wybrane modele odpowiedzialności członków zarządu jako instrumenty zarządzania konfliktami agencyjnymi pomiędzy członkami zarządu spółki kapitałowej a jej wierzycielami w prawie polskim, Warszawa 2022, ss. 23–33.

¹⁸ W.P. Matysiak, Dodatki obowiązkowe w firmie spółki handlowej – zagadnienia wybrane, „Studia Prawnoustrojowe Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego”, 2021, 53, s. 377.

Dodatkowym narzędziem ochrony interesów spółki jest art. 300¹²⁴ k.s.h. Statuuje on, że podmioty biorące udział w założeniu PSA działające wbrew przepisom prawa i z własnej winy ponoszą odpowiedzialność względem spółki za szkody wyrządzone w wyniku dokonania związanych z tym czynności prawnych. Ma ona charakter deliktowy wobec spółki, określony na zasadach winy¹⁹. Obejmuje ona wszystkie osoby uczestniczące w tym procesie, począwszy od wspólników przez członków organów zarządzających do pełnomocników. Przesłankami odpowiedzialności są natomiast zdarzenia prawne (działania lub zaniechania), szkoda wyrządzona spółce oraz istniejący między nimi związek przyczynowo-skutkowy. Definicja winy ma wąski charakter, nieobejmujący swym zakresem bezprawności działania, a tym samym do przypisania odpowiedzialności wystarczy najniższy jej stopień – powstający w zakresie działania umyślnego lub nieumyślnego czy niedołożenia należytej staranności. Ciężar dowodowy spoczywa oczywiście na powodzie, moment zaś przedawnienia roszczeń to trzy lata, od kiedy spółka dowiedziała się o szkodzie oraz osobie zobowiązanej do jej naprawienia²⁰. W przypadku PSA działających w sektorze ekonomii społecznej można to rozwiązanie uznać za właściwe, zabezpiecza bowiem podmiot przed negatywnymi decyzjami zarządu, rady czy akcjonariuszy – ale także ich pełnomocników – przy szerokim zakresie czynności: od umowy spółki po jej rejestrację, pod warunkiem złożenia przez spółkę stosownego wniosku do sądu. W razie niepodjęcia takiego działania uprawnienie przysługuje każdemu z akcjonariuszy z osobna – na mocy art. 300¹²⁷ k.s.h., co również powinno się uznać za krok w dobrym kierunku, zwłaszcza gdy akcjonariusze chcą odzyskane środki przeznaczyć na inne cele.

Zgodnie z art. 300¹²⁵ k.s.h. członkowie organów ponoszą odpowiedzialność wobec spółki za szkodę związaną z niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem obowiązków w związku z niezachowaniem staranności lub niedochowaniem lojalności wobec spółki. Zwolnione z odpowiedzialności są osoby, które działały bez własnej winy. Dodatkowo nie ponoszą odpowiedzialności ci, którzy – postępując lojalnie wobec PSA – podejmowali

¹⁹ K. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, Komentarz do art. 300¹²⁴ kodeksu spółek handlowych, Legalis, <https://sip.legalis.pl/documentview.seam?documentId=mjxw62zogi3damzzgaydamjoobqalrvgu2d-sobrgazq> [dostęp: 28 grudnia 2021].

²⁰ M. Bieniak, Komentarz do art. 300¹²⁴ kodeksu spółek handlowych, Warszawa 2022. Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrthe4tmnroobqalrvgu2dsobqhaza> [dostęp: 29 listopada 2022].

decyzje w ramach uzasadnionego ryzyka gospodarczego, kierując się analizami i opiniami, które powinny być wykorzystane w danej sytuacji²¹. Treść normy jest swoistym odpowiednikiem art. 293 k.s.h. i art. 483 k.s.h., dotyczących odpowiednio spółki z.o.o. i spółki akcyjnej. Należałoby ją postrzegać przez pryzmat dorobku doktryny i judykatury, a dorobek ten wskazuje na jednoznaczną odpowiedzialność cywilnoprawną piastunów organów PSA za zawinione niedołożenie należytej staranności przy wykonywaniu powierzonych im obowiązków. Pozytywnie powinno się również ocenić zmiany wprowadzone art. 300¹²⁵ k.s.h., polegające na zastosowaniu szerszej przesłanki niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków piastuna organu – z jednoczesnym uznaniem, że przejawem takiego działania może być niedołożenie przez taką osobę należytej staranności²².

Odpowiedzialność cywilnoprawna piastuna organu wynikająca z art. 300¹²⁵ k.s.h. ma charakter zbliżony do odpowiedzialności z kontraktu na zasadzie winy. Dotyczy jedynie osób zasiadających w organach zarządzających – zarówno w systemie dualistycznym, jak i monistycznym. Skutkuje to nałożeniem na nich obowiązku wykazania, że nie ponoszą winy związanej z dochowaniem należytej staranności czy lojalności wobec PSA lub że szkoda zaistniała po stronie spółki nie powstała wskutek okoliczności, za które bezpośrednio odpowiadają²³.

Szkodę w powyższym zakresie trzeba interpretować i jako rzeczywiście poniesione straty, i jako utracone korzyści. Tym samym obowiązkiem piastuna organu jest pokrycie wszystkich szkód powstałych na skutek jego zawinionego działania bądź zaniechania – co obejmuje zarówno pokrycie rzeczywistej szkody, jak i wyrównanie tego, czego PSA nie uzyskała, choć mogłaby uzyskać.

O naprawienie szkody ma prawo wystąpić spółka, która ma legitymację czynną w tym zakresie, w terminie trzech lat od czasu, gdy dowiedziała się ona o stracie oraz osobie zobowiązanej do jej naprawienia. Wskazany w art. 300¹³⁰ k.s.h. zwrot, że spółka „dowiedziała się” – trzeba rozumieć bardzo szeroko, dotyczy bowiem powzięcia wiedzy nie tylko przez piastunów organów zarządzających, ale również przez inne osoby upraw-

²¹ W.P. Tymczyszyn, Błąd perspektywy czasu a odpowiedzialność odszkodowawcza członków zarządu za podjęte decyzje, „Monitor Prawniczy”, 2021, 20, s. 1077.

²² A. Opalski, Prosta spółka akcyjna – nowy typ spółki handlowej, cz. 2, „Przegląd Prawa Handlowego”, 2019, 12, s. 9.

²³ K. Węgliński, Cywilnoprawna odpowiedzialność członków organu prostej spółki akcyjnej, „Studia Iuridica Toruniensia”, 2021, 24, s. 423.

nione do reprezentowania jej interesów, jak chociażby likwidatorów czy prokurentów; gdy zaś chodzi o roszczenia kierowane do członka zarządu – także członków rady nadzorczej lub pełnomocnika powołanego uchwałą zgromadzenia wspólników. Takie rozwiązania można ocenić pozytywnie, ponieważ chronią interes PSA przez długi czas, zapewniając występowanie z roszczeniami nie tylko członkom organów zarządzających w imieniu spółki, ale i spółki względem nich, gdy jest ona reprezentowana przez likwidatora lub członka organu nadzoru.

Istotnym uprawnieniem przysługującym wszystkim akcjonariuszom PSA jest prawo zgłoszenia roszczeń wobec członka organu lub innego akcjonariusza w razie braku działań samej spółki przez okres roku. Po tym czasie każdy z nich ma prawo wytoczyć powództwo o naprawienie szkody wyrządzonej PSA. Z uwagi na to, że akcjonariusz może działać przeciwko przedstawicielowi władz spółki, art. 300¹²⁷ § 2 k.s.h. daje możliwość wystąpienia o złożenie kaucji, która zabezpiecza interesy pozwanego. Brak złożenia kaucji skutkuje odrzuceniem pozwu. Ma to istotne znaczenie, sprzyja bowiem niwelowaniu liczby pozwów składanych przez akcjonariuszy jako swego rodzaju nieuzasadnionej reakcji wobec działań zarządu. W ten sposób akcjonariusz działa w imieniu własnym, ale dochodzi roszczeń należnych PSA. Tym samym pośrednio nie zyskuje on prawa do odszkodowania, lecz – działając na rzecz spółki – chroni interesy wszystkich uczestników²⁴. Dla PSA z sektora ekonomii społecznej rozwiązanie to jest jak najbardziej właściwe, ponieważ pozwala na danie szerszych uprawnień jej akcjonariuszom.

Pozyskanie wyroku uprawniającego do wyegzekwowania roszczeń to jednak nie wszystko. Równie istotne jest ich fizyczne uzyskanie, zwłaszcza gdy zobowiązany jest PSA. Brak możliwości dochodzenia roszczeń od spółki, szczególnie gdy funkcjonuje ona przy niewielkich wkładach oraz dużej elastyczności, wymagała od ustawodawcy zadbania o interesy wierzycieli. Tym bardziej jako właściwe powinno się ocenić zapisy art. 300¹³² § 1 k.s.h. o możliwości dochodzenia roszczeń w sposób nieograniczony z majątku osobistego członków organu w sposób solidarny – co potwierdza również orzecznictwo, chociażby w zakresie zobowiązań podatkowych²⁵.

²⁴ A. Kozieł, Prosta spółka kapitałowa. Komentarz do art. 300¹²⁷, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrvvgq3tkmboobqxalrvgu2dsobugm4a> [dostęp: 27 grudnia 2021].

²⁵ Zob. wyrok WSA w Warszawie z 8 listopada 2021 r., sygn. akt. III SA/Wa 2256/20, Legalis nr 2635792; analogicznie wyrok NSA z 18 listopada 2021 r., sygn. akt III FSK 4304/21, Legalis nr 2641269.

Wyłączenie odpowiedzialności odbywa się na zasadach dopełnienia obowiązków na mocy art. 300¹³² § 1 k.s.h., związanych na przykład ze złożeniem w odpowiednim czasie wniosku o postawienie spółki w stan likwidacji²⁶. Takie rozwiązanie wymusza na władzach spółki nie tylko dochowanie staranności działań przy prowadzeniu spraw PSA, ale również podczas procesu jej restrukturyzacji²⁷.

Podsumowując, wskazać należy, że zmiany wprowadzające PSA zapewniają ochronę zarówno interesów akcjonariuszy, jak i PSA. Z punktu widzenia akcjonariusza duże znaczenie mają uprawnienia wynikające z akcji posiadanych na walnym zgromadzeniu oraz indywidualne uprawnienia kontrolne. Ustawa zapewnia również prawo do dywidendy oraz zaliczki, możliwa jest ona natomiast do wypłaty dopiero po spełnieniu przez PSA testów bilansowego i wypłacalności. Chroni to również interesy spółki, co ma doniosłe znaczenie dla spółek działających w segmencie ekonomii społecznej. Poza tym istnieją inne mechanizmy pozwalające na ochronę spółki. Mogą być uruchamiane na każdym etapie jej funkcjonowania: od czynności organizacyjnych po likwidację. Wydaje się, że najbardziej skuteczna z uwagi na ograniczoną wielkość kapitału jest możliwość dochodzenia roszczeń z majątku władz PSA, co wymusza na nich konieczność dochowania staranności, gdyż jedynie ona może je uwolnić od odpowiedzialności.

Podsumowanie

Najważniejszą cechą PSA jest możliwość wyboru sposobu zarządzania podmiotem. Ustawodawca wskazał na model dualistyczny oraz monistyczny. W pierwszym przypadku wyróżniono zarząd oraz – powoływaną fakultatywnie – radę nadzorczą. Z uwagi na rozdzielenie funkcji wykonawczych i nadzorczych model ten może być wybierany przez spółki *non profit*, gdzie istotne jest realizowanie nadzoru przez fundacje i stowarzyszenia, które mogą być akcjonariuszami takiego podmiotu. Drugi model – z racji połączenia w jednym organie funkcji zarządczych i nadzorczych – jest lepszy dla PSA zakładanych w celu prowadzenia działalności gospodarczej. Tutaj

²⁶ Zob. wyrok NSA z 25 sierpnia 2021 r., sygn. akt. III FSK 187/21, Legalis nr 2625771.

²⁷ M. Grześków, *Rozważania nad kształtem prostej spółki akcyjnej (PSA)*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSU UJ”, 2017, 10, s. 35.

również umowa spółki daje szerokie możliwości organizacyjnego kształtowania podmiotu, wskazując chociażby na: liczebność i kadencyjność organów, określenie kwalifikacji osób na konkretne stanowisko, zakres kontroli czy warunki reprezentacji spółki na zewnątrz. Trzeba to zrobić już na etapie czynności organizacyjnych, co bez pomocy ośrodków wsparcia oraz doradców wydaje się niezwykle trudne.

Ze względu na ochronę interesów mechanizmów ochronnych akcjonariuszy i spółek nie można ich wszakże ocenić jednoznacznie pozytywnie. Co prawda istnieje dość szeroko rozwinięta kontrola indywidualna akcjonariuszy nad spółką (oraz w trakcie walnego zgromadzenia), zabezpieczenie prawa do dywidendy jest jednak ograniczone przez testy bilansowy i wypłacalności – z uwagi na ochronę interesów spółki. Z kolei interes spółki jest chroniony na każdym etapie jej funkcjonowania. Na etapie założenia odpowiedzialność ponoszą wszyscy mający wpływ na proces rejestracji czy działalność PSA, czyli zarówno członkowie organów, jak i akcjonariusze oraz ich pełnomocnicy. W trakcie aktywności podmiotu podlegają jej jedynie członkowie organów, którzy mogą się od niej uwolnić po spełnieniu określonych warunków związanych z lojalnością wobec spółki. Dobrym rozwiązaniem jest możliwość wytoczenia przez każdego akcjonariusza powództwa wobec członków organów w przypadku beczynności spółki. Daje to szeroką kontrolę nad PSA, co dla sektora ekonomii społecznej ma istotne znaczenie ze względu na specyfikę osób będących akcjonariuszami. Mimo licznych rozwiązań w tym zakresie brakuje narzędzi egzekwowania dochodzenia roszczeń; w tym aspekcie należy oceniać odpowiedzialność całym majątkiem władz organów, gdy zaistnieje sytuacja niewypłacalności PSA z racji ograniczonej wielkości kapitału, co zwiększa ich aktywność w zakresie wypełniania obowiązków.

PSA może więc być alternatywą dla innych form prawnych prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej z uwagi na swą elastyczność kształtowania podmiotu. Warunkiem jej skutecznego wdrożenia jest jednak zaangażowanie organizacji wspierających rozwój podmiotu – zwłaszcza na etapie tworzenia umów założycielskich PSA – a to pokażą nadchodzące lata.

Abstrakt

Prosta spółka handlowa jest nową formą spółki funkcjonującą od 2019 roku. Wprowadzając tę formę, ustawodawca chciał, aby przedsiębiorcy rozpoczynający działalność w sektorze nowych technologii wybierali ją jako alternatywę dla innych form zdefiniowanych w kodeksie spółek handlowych. Celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, czy forma ta może być alternatywą dla spółdzielni socjalnych bądź spółek z o.o. działających w sektorze ekonomii społecznej. Autor opisuje proces jej zakładania, powoływania organów oraz ochrony interesów jej członków z perspektywy sektora ekonomii społecznej.

Słowa kluczowe: prosta spółka akcyjna, spółdzielnia socjalna, sektor ekonomii społecznej.

BIBLIOGRAFIA

- Dzierżak P., *Prosta spółka akcyjna – mnożenie bytów ponad potrzebę czy właściwe remedium na problemy przedsiębiorców?*, „Monitor Prawa Handlowego”, 2016, 2.
- Grześków M., *Rozważania nad kształtem prostej spółki akcyjnej (PSA)*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ”, 2017, 10.
- Matysiak W.P., *Dodatki obowiązkowe w firmie spółki handlowej – zagadnienia wybrane*, „Studia Prawnoustrojowe Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego”, 2021, 53.
- Okos T., *Założenia reformy kodeksu spółek handlowych w zakresie projektowanej prostej spółki akcyjnej (PSA) – wybrane zagadnienia* [w:] J. Helios, W. Jedlecka, A. Kwieciński (red.), *Prawo wobec wyzwań przyszłości. Wybrane problemy teoretycznoprawne i dogmatycznoprawne*, Wrocław 2019.
- Opalski A., *Prosta spółka akcyjna – nowy typ spółki handlowej, cz. 2*, „Przegląd Prawa Handlowego”, 2019, 12.
- Romanowski M., *Śpieszmy się kochać spółki, bo tak szybko odchodzą – kilka refleksji o regulacji spółki przyszłości*, „Monitor Prawniczy”, 2019, 2.
- Sobiech A., Sobiech M., *Prosta spółka akcyjna – o potencjalnych atrybutach nowej spółki kapitałowej*, „Doradztwo Podatkowe. Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych”, 2021, 4.
- Stefanicki R., *Rada nadzorcza. Uwagi w kierunku wzmocnienia pozycji w spółkach kapitałowych*, „Prokuratura i Prawo”, 2020, 2.
- Tymczyszyn W.P., *Błąd perspektywy czasu a odpowiedzialność odszkodowawcza członków zarządu za podjęte decyzje*, „Monitor Prawniczy”, 2021, 20.
- Węgliński, K., *Cywilnoprawna odpowiedzialność członków organu prostej spółki akcyjnej*, „Studia Iuridica Toruniensia”, 2021, 24.

Wrzecionek R., *Wpis notarialny nabycia akcji prostej spółki akcyjnej do rejestru akcjonariuszy*, „Przeгляд Ustawodawstwa Gospodarczego”, 2021, 2.

Źródła internetowe

Bieniak M., Komentarz do art. 300⁵² kodeksu spółek handlowych, Warszawa 2020, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrthe4tmnroobqxalrvgu2dsobqhaza> [dostęp: 28 grudnia 2021].

Bieniak M., Komentarz do art. 300⁸² kodeksu spółek handlowych, Warszawa 2020, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrthe4tmnroobqxalrvgu2dsnzygm3q> [dostęp: 28 grudnia 2021].

Bieniak M., Komentarz do art. 300⁹⁸ kodeksu spółek handlowych. Warszawa 2020. Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrthe4tmnroobqxalrvgu2dsobsg44q> [dostęp: 28 grudnia 2021].

Bieniak M., Komentarz do art. 300¹²⁴ kodeksu spółek handlowych. Warszawa 2022. Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrthe4tmnroobqxalrvgu2dsobqhaza> [dostęp: 29 listopada 2022].

Kozieł A., Prosta spółka kapitałowa. Komentarz do art. 300⁷⁴, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrvqg3tkmboobqxalrvgu2dsobrg42q> [dostęp: 27 grudnia 2021].

Kozieł A., Prosta spółka kapitałowa. Komentarz do art. 300¹²⁷, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrvqg3tkmboobqxalrvgu2dsobugm4a> [dostęp: 27 grudnia 2021].

Kozieł A., Prosta spółka kapitałowa. Komentarz do art. 300¹⁵, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrvqg3tkmboobqxalrvgu2dsnzzga2a> [dostęp: 27 grudnia 2021].

Kozieł A., Prosta spółka kapitałowa. Komentarz do art. 300⁶⁸, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrvqg3tkmboobqxalrvgu2dsobrguya> [dostęp: 27 grudnia 2021].

Kozieł A., Prosta spółka kapitałowa. Komentarz do art. 300⁷¹, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrvqg3tkmboobqxalrvgu2dsobrgyza> [dostęp: 27 grudnia 2021].

Modzelewska K., Reszczyk-Król K., Komentarz to art. 300⁶¹ kodeksu spółek handlowych, Warszawa 2020, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damzzgaydamjoobqxalrvgu2dsobrg3q> [dostęp: 28 grudnia 2021].

Modzelewska K., Reszczyk-Król K., Komentarz do art. 300⁶ kodeksu spółek handlowych, Warszawa 2020, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrvqg3tkmboobqxalrvgu2dsnzyg4yq> [dostęp: 28 grudnia 2021].

Modzelewska K., Reszczyk-Król K., Komentarz do art. 300⁷⁶ kodeksu spółek handlowych, Legalis, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damzzgaydamjoobqxalrvgu2dsobrha3a> [dostęp: 28 grudnia 2021].

Modzelewska K., Reszczyk-Król K., Komentarz do art. 300¹³ kodeksu spółek handlowych, Warszawa 2020, Legalis, <https://sip.legalis.pl/documentview.seam?documentId=mjxw62zogi3damzzgaydamjoobqxalrvgu2dsnzyhe3a> [dostęp: 28 grudnia 2021].

Modzelewska K., Reszczyk-Król K., Komentarz do art. 300⁵⁸ kodeksu spółek handlowych, Legalis, <https://sip.legalis.pl/documentview.seam?documentId=mjxw62zogi3damzzgaydamjoobqxalrvgu2dsobrgazq> [dostęp: 28 grudnia 2021].

Modzelewska K., Reszczyk-Król K., Komentarz do art. 300¹²⁴ kodeksu spółek handlowych, Legalis, <https://sip.legalis.pl/documentview.seam?documentId=mjxw62zogi3damzzgaydamjoobqxalrvgu2dsobrgazq> [dostęp: 28 grudnia 2021].

Modzelewska K., Reszczyk-Król K., Komentarz to art. 300¹³⁰¹ kodeksu spółek handlowych, Warszawa 2020, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3danbqgi2tcnboobqxalrwgqztkmrvgy3q&refSource=guide> [dostęp: 28 grudnia 2021].